

Asia: VN/28596/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on selvitetyn henkilöllisyyden muutosten osalta?

Nykyinen selvittämisvelvollisuus on riittävän kattava eikä sitä kannata tiukentaa, mikäli tavoitteena on Suomeen asettuneiden henkilöiden integroitumisen mahdollistaminen yhteiskuntaan.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansallisen turvallisuuden osalta?

Nykyinen lainsäädäntö antaa jo mahdollisuudet laajasti harkita kansalaisuuden myöntämistä valtion turvallisuutta, etua tai yleistä turvallisuutta harkiten. Säännöksen muuttaminen kansalliseksi turvallisuudeksi lisäisi todennäköisesti tulkinnan mahdollisuuksia, epäselviä tilanteita sekä oikeuskäsittelyyn päätyviä tapauksia. Kansallinen turvallisuus tulisikin määritellä äärimmäisen tarkasti, jotta on sekä hakijalle että lain toimeenpanijalle ja oikeuslaitokselle selvää, mitä tarkoitetaan. Määrittelyn tulee noudattaa Suomen kansainvälisiä sitoumuksia ja perus- ja ihmisoikeuksia. Muutos ei voi lisätä tulkinnanvaraisuutta, epäselvyyttä, oikeusturvan heikentämistä ja eriarvoisuutta hakijoiden kesken.

Erytisesti tulee kiinnittää huomiota järjestelmän rakenteelliseen rasismiin, jossa saatetaan nähdä Euroopasta tai Suomen liittolaisista tulevat lähtökohtaisesti vaarattomampina kuin muualta tulevat, ilman muita perusteita. Tällaista rakenteellista rasismia tulee ehdottomasti vähentää, ei lisätä.

Millaisia näkemyksiä teillä on nuhteettomuusedellytyksen muutoksista?

Nykyiset lain vaatimukset ovat jo erittäin tiukkoja, eikä tiukennuksille ole tarvetta tai riittäviä perusteita. Epävarmuuden ja odotusaikojen lisääminen heikentää kotoutumista ja luottamusta yhteiskuntaan. Rikosten huomioimisessa tulee olla kohtuullinen, koska pienten ja vanhojen rikosten vuoksi kansalaisuuden epääminen voi turvallisuuden sijaan lisätä yhteiskunnasta eriytymistä ja haluttomuutta noudattaa sen sääntöjä.

Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen muutoksista?

Toimeentulovaatimuksia ei tule lisätä, sillä ne estävät kotoutumista jo nykytasolla. Kansalaisuutta ei tule sitoa pelkkään työllistymiseen, sillä hakijan työttömyys voi johtua täysin hänestä riippumattomista syistä, kuten työmarkkinatilanteesta ja työelämän rasismista ja syrjinnästä. Kansalaisuutta hakeva voi myös olla integroitunut yhteiskuntaan muilla tavoin, esimerkiksi vanhempana tai vapaaehtoistyössä. Kansalaisuutta hakevaa ei voi rangaista Suomen työmarkkinoiden rasismista ja syrjinnästä, vaan ne on ratkottava ensin.

Toimeentulovaatimuksen ei tulisi olla suurempi kuin julkisella sektorilla pienin kokopäiväisestä työstä saatava nettopalkka. Myös osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet on huomioitava selvästi, sillä maahan muuttaneet ja erityisesti naiset ovat usein osa-aikaisissa ja määräaikaisissa pienipalkkaisissa työsuhteissa. Sukupuolivaikutusten arviointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Liialliset vaatimukset voivat ajaa taloudellisesti kohtuuttomiin tilanteisiin, jos etuuksia ei uskalleta hakea. Tämä voi kohdistua myös Suomen kansalaisiin aikuisiin ja lapsiin, jos perheen toinen vanhempi on muuttanut maahan. Esityksessä tulisikin huomioida paremmin vaikutukset myös tällaisiin perheisiin, olettamatta, että kaikki maahan muuttaneet ovat muodostaneet parisuhteita ja perheitä vain toisten maahan muuttaneiden kanssa. Lasten etu tulee aina huomioida ensisijaisesti jo Suomen kansainvälisten sitoumusten vuoksi.

Jos ehdotettuun muutokseen kuitenkin päädytään, tulee esitykseen lisätä poikkeus Suomen kansalaisen puolison osalta sekä suomalaisten lasten vanhempien osalta. Näille henkilöille ei tule asettaa työttömyysjaksoon liittyviä säädöksiä. Tämä olisi linjassa perhesideperusteisen oleskeluluvan toimeentuloedellytyksen kanssa.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuden menettämisen muutoksista?

Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon tässäkin tapauksessa, mikäli henkilö on vanhempi.

Millaisia näkemyksiä teillä on esitysluonnoksen vaikutuksista?

Olemme huolissamme erityisesti lapsiin, perheisiin ja vanhempiin, ja heistä erityisesti naisiin ja äiteihin kohdistuvista vaikutuksista. Esityksistä tulisikin laatia sekä lapsi- ja tasa-arvovaikutusten arvioinnit että yhteisvaikutusten arviointi muiden maahanmuuttopolitiikan muutosten kanssa. Myös vaikutukset Suomen kansalaisten puolisoitten ja lasten osalta tulisi erikseen tarkemmin selvittää.

Esitys todennäköisesti heikentää kotoutumista ja sen mahdollisuuksia ja pahimmillaan johtaa pahempaan segregatioon ja pahoinvointiin. Tutkimus kotoutumisesta ja sen edellytyksistä ei tue tiukennusten tekemistä maahanmuutto-, ulkomaalais- ja kansalaisuuslainsäädäntöön, päinvastoin lainsäädäntö voi muodostua esteeksi ja kuopaksi kotoutumisen ja yhteiskuntaan täysivaltaisena, vastuunsa kantavana jäsenenä osallistumisen tielle.

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne

Monimuotoiset perheet –verkosto korostaa lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen edun huomioimista kaikissa lakimuutoksissa. Lain on varmistettava, että lapsen oikeudet elää vanhempiensa kanssa, sekä tapaamisoikeudet vanhempiinsa myös muun huoltajan tai sijaishuollossa elävän lapsen osalta, tosiasiallisesti toteutuvat kaikissa tilanteissa. Perhe-elämän varmistaminen on tutkitusti tärkeimpiä kotoutumisen edellytyksiä, ja vanhempien epävarma tilanne esimerkiksi kansalaisuusaseman suhteen vaikuttaa merkittävästi lasten turvalliseen kehitykseen ja kasvuun, pahimmillaan aiheuttaen syrjäytymistä jo nuorille.

Kokonaisuutena lakimuutokset heikentävät merkittävästi maahan muuttaneiden mahdollisuuksia tulla täysivaltaisiksi jäseniksi yhteiskunnassa. Tämä ei edistä kotoutumista, vaan haittaa sitä, tekee sen jopa mahdottomaksi. Tavoitteena tulisi olla kotoutuminen ja siihen pyrkiä todistetusti tehokkailla keinoilla, joita ovat mm. kohtuulliset vaatimukset ja määräajat kansalaisuuden saamiseksi ja pitämiseksi. Ilman kansalaisuutta, Suomeen asettuneilla ihmisillä ei ole täysiä perus- ja ihmisoikeuksia, joihin kuuluu mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua yhteiskuntaan.

Liian tiukat kansalaisuusvaatimukset edistävät yhteiskunnan segregaatiota ja eriytymistä, sekä vaihtoehtoisyyhteiskuntien syntymistä, osattomuutta ja syrjäytymistä. Tämä haittaa yhteiskunnan turvallisuutta ja resilienssiä. Kansalaisuusvaatimusten tulisi olla kohtuullisia, jotta yhteiskunnallinen luottamus ja yhteistyö eri ihmisryhmien välillä voisi syntyä ja lisääntyä.

Kansalaisuuslain kohtuuttomat tiukennukset heikentävät myös Suomen kansalaisten ja suomalaisten lasten asemaa, sillä kansalaisuuslain kiristykset koskevat myös suomalaisten puolisoita sekä lasten vanhempia. Tämä tulee huomioida paremmin jatkovalmistelussa.

Lisäksi vaadimme yhteisvaikutusten arviointia hallituskaudella tehdyistä maahanmuutto-, ulkomaalais- ja kansalaisuuspolitiikan muutoksista, erityisesti huomioiden perus- ja ihmisoikeuksien sekä lapsen oikeuksien toteutumisen. Lainsäädäntömuutoksista tulee olla riittävät lapsi- ja ihmisoikeus- sekä yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnit. Arvioinnissa tulisi huomioida muutosten tosiasialliset vaikutukset kotoutumisen edellytyksiin.

Kolu Emma
Monimuotoiset perheet -verkosto